

Grejs Vandværk gennem 100 år

1915-2015

Grejs Vandværk

100 års Jubilæum 2015

Grejs Vandværk a.m.b.a.

Grejsvej 10

7100 Vejle

Mail: info@grejsvand.dk

www.grejsvand.dk

Redaktionsudvalg

Darling Vesterholm

Erik Hansen

Layout

Kurt Gosvig

Skrift: Optima 9,5/13

Tryk

Lundgreen Grafisk a/s

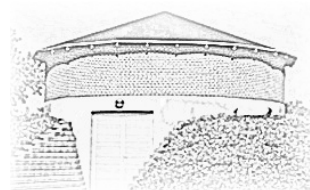
8700 Horsens

Oplag

700

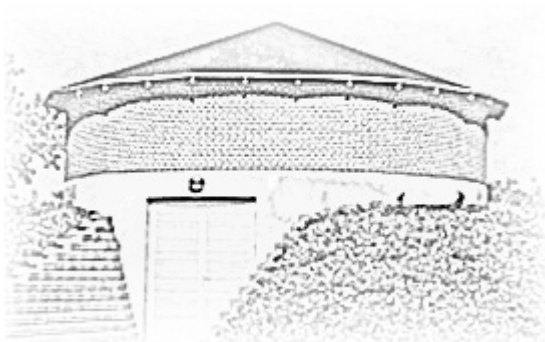
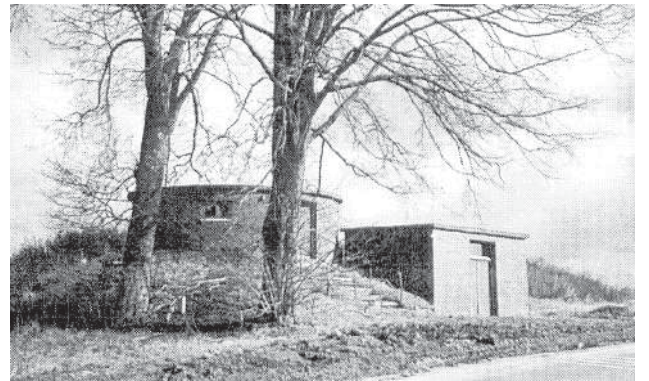
Bestyrelsen 2014-2015: *Søren Storgaard Jensen, Steen Schelle Jensen, Jakob Kirkegaard, Anders Midtiby og Rasmus Palmelund*

Indholdsfortegnelse

Titel	Side
Forord.....	6
Hæftets tilblivelse.....	6
Grejs Vandværk.....	7
Byudviklingen i Grejs gennem 100 år.....	7
De første initiativer.....	9
Stiftelsen af vandværket.....	9
Demokratisk interessentskab.....	10
Formænd for Grejs Vandværk gennem 100 år.....	11
Bestyrelsen.....	12
Sager fra 1920'erne.....	12
Forsyningsproblemer.....	13
Tekniske forhold.....	13
Besvær under krigen.....	14
Nye tiltag faldt til jorden.....	14
Rensningsanlægget.....	15
Vedligeholdelsespligt.....	15
Vedtægtsændringer.....	16
Udvidelse af forsyningsområdet.....	16
Skovvænget.....	17
Grejs Mølle.....	18
Grejs Østermark.....	18
Nye boringer.....	19

Titel	Side
Snavset vand.....	19
Status over boringer 1990.....	20
Indtægter i Vandværket indtil 1997.....	20
1. Tilslutningsafgift.....	21
En murer kom til byen.....	22
2. Vandafgift.....	24
Indtægter ved vandafgift.....	25
Prisudviklingen efter 1997.....	26
Regnskabet.....	27
Motorpassere.....	28
Optrædere.....	28
Vandfonden.....	29
Offentlige myndigheder og tilsyn.....	29
Regulativer for Grejs Vandværk.....	30
Lovadministration.....	30
Kortlægning af nettet.....	31
Vandindvindingsret.....	32
Foreningen af Vandværker i Danmark.....	32
Darling Vesterholm om formandsperioden 1997-2013.....	33

FORORD

Grejs Vandværk har nu eksisteret i hundrede år. I denne periode har samfundet og Vandværket jo gennemgået en kolossal udvikling. Den ældre generation i dag er vel den, der har oplevet tiden fra hestevogn over den grå Ferguson og til i dag med kæmpe maskiner i landbruget. Teknik og kommunikationsmidler har ligeledes gennemgået en enorm udvikling fra tiden uden telefon og TV til i dag med kæmpe computere og alverdens hjælpemidler med trådløse mobile netværk, som forbinder hele verden.

Således også vandværket fra dybe brønde med håndpumper til nutidige dybe borer med el pumper og filtre, der som en selvfølge er styret af EDB, som bestyrelsen kan fjernstyre fra mobile computere hjemme og ude.

Takket være fremsynede bestyrelser er Vandværket i dag i fin stand, som lever op til myndighedernes krav, der løbende opgraderes med kvalitetsregler og ledelseskraav.

Om Grejs Vandværk stadig eksisterer om 100 år som et selvstændigt privat vandværk er dog et spørgsmål, eftersom mange tendenser peger imod større og større enheder, med fastansatte driftsfolk og bestyrelser. Det kan fremtiden kun vise.

Det vi kan glæde os over, er rent drikkevand fra vandhanen, som andre dele af verden er svært misundelige over. Fremtidsforskere forudser ligefrem, at nye konflikter rundt i verden vil opstå i kampen om drikkevand, der vil blive en dyrebar ressource.

Så vi skal alle hjælpe til med at pleje og passe det gode vand vi har nu og i fremtiden.

Anders Midtiby

Bestyrelsesformand for Grejs Vandværk A.m.b.a.

Hæftets tilblivelse

I sommeren 2014 kom den tidligere formand Darling Vesterholm med et oplæg til, hvorledes et jubilæumshæfte kunne udformes.

Bestyrelsen tog med tak imod forslaget, og bevilgede de nødvendige midler, der var forbundet med tilblivelsen.

Gennem måneder har Darling Vesterholm og Erik Hansen (tidligere Grejs) gennemtrekvet gamle dokumenter og referater, og ud fra disse, har de sammensat de redegørelser og fortællinger, der nu er samlet i hæftet, og som udgør historien om især Grejs Vandværk gennem de sidste 100 år. Hæftet bliver husstandsomdelt, og vi håber mange vil gemme hæftet og glæde sig over en god historie.

Bestyrelsen skylder og sender begge en meget stor tak for indsatsen og det udførte arbejde.

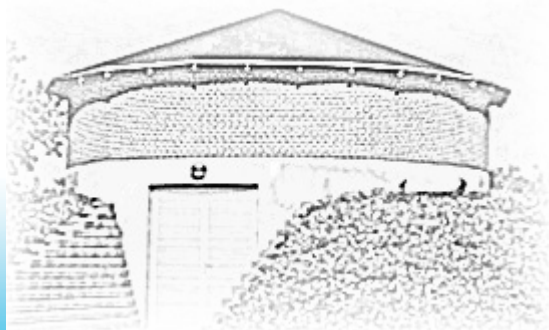
Vestermarksvej 17 ca. 1920

Grejs Vandværk

Danmark er et land, som gennem de sidste par århundreder har været karakteriseret ved oprettelsen af en masse foreninger, som altid har haft samme hovedstruktur. Der var en generalforsamling som øverste organ, en bestyrelse og en formand, som står for den daglige ledelse. Sådant blev strukturen også, da nogle mænd i Grejs i 1915 gik sammen for at få oprettet et vandværk. Og som i de fleste andre byer er historien om det lokale vandværk også historien om pågældende bys geografiske og befolkningsmæssige udvikling.

Fra Grejs Vandværks side foreligger en ubrudt forhandlingsprotokol fra 1915, som sammenholdt med regnskaberne og referaterne fra bestyrelsesmøder og generalforsamlinger er hovedkilderne til denne beretning om Grejs Vandværk gennem 100 år. Landsbyen Grejs, fortællinger om folk og fæ, har været en nyttig håndbog.

Perioden efter 1997 vil i høj grad også være baseret på Darling Vesterholms beskrivelse af udviklingen i hans tid som formand for vandværket, som strakte sig over perioden 1997-2013.

Byudviklingen i Grejs gennem 100 år

Siden vandværket blev grundlagt 1915 og til i dag, er der sket en meget stor udvikling i lokalområdet.

I 1915 var Grejs en lille landsby med få huse og håndværkere, en brugsforening, et forsamlingshus og en kro, men ellers var området især præget af en lang række landbrugsejendomme. I de følgende årtier blev der kun bygget enkelte huse, som krævede udvidelse af ledningssystemet.

Umiddelbart kom vandværket dog til at skabe opmærksomhed, idet der blev lavet et springvand i det lille anlæg, som lå tæt på forsamlingshuset. Der stod tre store træer ca. på det sted, hvor der i dag er en rundkørsel. Springvandet bestod af en rund beholder, og i midten var så det rør, hvorfra vandet sprang. Rasmus Smed, som boede lige overfor styrede "springeriet", idet springvandet ikke kørte hele tiden. Stedet omkring springvandet blev et populært mødested for de unge mennesker i sommeraftenerne.

Først når vi kommer frem til årene 1958-59 skete der noget virkeligt skelsættende i Grejs bys historie, idet der takket været en aktiv murermester kom en voldsom udvikling i gang, som er endt med nærmest at gøre Grejs til en forstad til Vejle. Dette afspejler sig tydeligt i regnskaberne, i udviklingen indenfor medlemstallet og dermed også for den vandtekniske situation for vandværket. Fra at forsyne en ret lille, konstant gruppe mennesker skulle der nu i løbet af få år skaffes vand til en mangedoblet forbrugergruppe.

Det var Kaj Vandal Laursen, der etablerede sig som murermester i Grejs, og straks gik i gang med opførelse af villaer m.m. Det blev efterhånden til en stor forretning, der satte sit præg på udviklingen i Grejs.

De første villaer blev opført på Lærkevænget. Her blev der bygget 6 villaer omkring 1958-60.

Mellem de tre store rønnetræer blev der i 1915 lavet et springvand. I 1933 blev mindestenen sat op

Fra 1962 blev der sat fart i byggeriet, idet der på få år blev bygget 50 villaer på Havrebakken og Rugbakken.

Ca. 1970 blev Vinkelager udstykket, hvor der opførtes 15 villaer. I 1972 blev der byggemodnet 30 grunde på Vesterbakken, som i løbet af få år blev bebygget.

Næste store udstykning blev på Hovgårdsvej i 1975. Her blev der nyopført 60 villaer.

År 2000 blev endnu en ny udstykning byggemodnet. På Enghaven blev der bygget 14 andelsboliger og 20 villaer.

Herudover er der gennem årene lavet flere mindre udstykninger, der er bebygget med villaer.

Sidst er der i 2010 påbegyndt udstykning og salg af grunde i Grejs Søpark. I den samlede plan for denne udstykning regnes der med ca. 200 byggegrunde.

Vandforbruget er steget kraftigt efterhånden, som der kom flere forbrugere. Gennem årene har det stillet nye og store krav til vandværket. Der skulle nedgraves nye hovedledninger. Stigende forbedring og udbygning af vandværket krævedes.

De første initiativer

Datoen for det første møde med vandværkets initiativtagere kender vi ikke, men der blev i begyndelsen af 1915 nedsat et byggeudvalg med provst Andersen som formand, tømrermester Martin Hougaard (Sdr. Bygade 28) som næstformand, gårdejer og sognefoged Niels Kristian Søgaard (Keglærvej 61) som kasserer – i udvalget var også gårdejer Morten Kristensen (Nr. Bygade 21) og smed Jensen – også kaldet "Den

Vandværkets første kasserer var N. K Søgaard, som ses på et billede fra ca. 1940.

gamle smed". Den 24. marts 1915 var der møde i Grejs forsamlingshus, hvor der blev fremlagt en række indhentede tilbud på opførelse af vandbeholder, gravning og muring af brønd, levering af motor, nedlægning med levering af rør m.m.

Der var i alt 17 tilbud, hvor nogen bød på vandbeholder, nogen på brøndboring eller motor med pumpeværk. Der var meget stor geografisk spredning på tilbudsgiverne, idet der var tilbud fra Nørre Sundby og Esbjerg, men også fra Vejle og Brande og flere andre steder. Grunden blev ifølge regnskabet købt af Mads Olesens enke for 65 kr. For skøde og fraskiftning betalt 33,98 kr.

Den 15. oktober var der et regnskab over byggeriet – det første i vandværkets historie - hvor det fremgår, at vandmester J.C. Mortensen, Vellev pr. Ulstrup, fik den samlede opgave for et beløb på 8.195,18 kr. Dertil kom en brøndgraver Jensen, som stod bogført for 2.132,75 kr.

Følger man udgiftssiden i regnskabet, ser det ud til, at arbejdet ret hurtigt blev sat i gang, idet den første regning til firmaet J.C. Mortensen blev betalt den 3. juni 1915. Sidste del af afregningen med dette firma foregik 9. april 1916. Til finansieringen af byggeriet blev der lånt 11.000 kr. i Vejle Bys og Amts Sparekasse. Præcist hvornår der kom vand i hanerne, kan man ikke sige, men på indtægtssiden i vandværkets regnskab står begrebet "vandskat" – d.v.s. vandafgift – for første gang opført for januar kvartal 1916. På det tidspunkt må man altså gå ud fra, at der har været vand ude hos interessenterne.

Stiftelsen af vandværket

Det første initiativmøde er som nævnt ikke dateret, men i marts 1915 blev der købt en regnskabsbog til 60 øre – det var da en begyndelse. På det første møde

blev nedsat ovennævnte byggeudvalg, som fik licitationen sat i gang. Derfor var byggeriet formentligt i gang, da den stiftende generalforsamling blev afholdt den 10. juni 1915, hvor Grejs Vandværks første vedtægter blev præsenteret og vedtaget.

Byggeudvalget, som også blev den første bestyrelse, stod her som underskriver og dermed ansvarlige for starten af vandværket.

Vedtægterne for I/S Grejs Vandværk bestod af 16 paragraffer, som her skal gengives i korte træk. § 1 slog fast, at anlægskapitalen var ca. 8.000 kr. Som det fremgår af regnskabet, kunne denne pris ikke helt holdes. Alle interessenter hæftede solidarisk. Hvert medlem skulle ifølge § 2 svare en afgift opkrævet kvartalsvis til dækning af lån og diverse driftsudgifter og vedligeholdelse.

Opstod der ændringer i en interessents forhold, skulle vandskatten ifl. § 3 selvfølgelig ændres. Afgiften var afhængig af ejendommens størrelse og skulle ændres, hvis der blev udstykket noget af en ejendom, eller der kom en væsentligt mindre kreaturbesætning. Der er ingen tvivl om, at den største del af interessenterne i 1915 var landbrugere.

Der var regler, der skulle overholdes, og konsekvenser der kunne følge. I § 4 lyder det: "for unødigt vandspild eller forsømmelser kan den ansvarlige idømmes en bøde fra en til tyve kroner." Det var på det tidspunkt et ret anseeligt beløb. Fortsatte misbruget kunne bøden fordobles. Var folk i restance med vandskatten ud over 14 dage, kunne der blive lukket for vandet. Hjalp det ikke kunne man ud fra § 5 blive strøget som medlem, men skulle fortsat betale sin del af gælden i vandværket.

§ 8 handlede også om misbrug: "Har en interessent forbrudt sig mod disse vedtægter, er det en selvfølge, at ingen anden interessent må tilstede ham adgang til værkets vand på deres ejendom." Der var ikke nogen, der skulle snyde sig til gratis vand hos naboen.

Der følger herefter en række praktiske regler vedrørende generalforsamling, bestyrelse, valg o.s.v., som er helt traditionelle for en forening.

Ønskede man at blive interessant, skulle det ske ved en skriftlig anmodning til bestyrelsen. Generalforsamlingen ville så fastsætte indtegningsbeløbets størrelse. I materialet om vandværket findes der ikke konkrete oplysninger om, hvor mange interessenter, der var i begyndelsen. Hvor stort indtegningsbeløbet kan have været, bliver undersøgt i et særskilt afsnit. Det fremgår ikke af vedtægterne, men det var bestyrelsen, der skulle fastsætte det.

Der er ingen tvivl om, at det var fornuftige, økonomiske folk, der stod bag dette projekt. I § 15 ses denne lidt specielle formulering: "Den opkrævede vandskat gøres frugtbringende i Sparekassen, indtil der er brug for den." Der skulle ikke ruttet med pengene, som stod mest sikkert på bankbogen.

Demokratisk interessentskab

Det fremgik af § 9 i vedtægterne, at vandværket skulle ledes af en bestyrelse bestående af 5 mand, som var på valg hvert andet år. I mange foreninger var der altid besvær med at få folk til at sidde i en bestyrelse, men det var bestemt ikke tilfældet i Grejs Vandværk, hvor der specielt i de første 30-40 år var konstant udskiftning af bestyrelsesmedlemmer. Det kan skyldes, at der i vedtægten stod, at enhver interessent var pligtig til at modtage valg. Genvalg forekom stort set ikke. I perioden 1915-49 var hele 56 forskellige personer på forskellige tidspunkter indvalgt i bestyrelsen.

Et andet særtræk ved vandværket i de første mange år var de meget hyppige ekstraordinære generalforsamlinger. I § 11 i vedtægten stod, at der foruden den ordinære generalforsamling kunne afholdes en ekstraordinær, når bestyrelsen fandt anledning til det, eller

hvis 10 af interessenterne forlangte det. Det var et lille lokalsamfund, så den ekstraordinære generalforsamling skulle blot indvarsles senest 4 dage før. De usædvanligt mange generalforsamlinger betød, at den almindelige forbruger fik stor indflydelse på vandværkets drift og økonomi. Det var ikke altid, at man ønskede at be-

nytte indflydelsen, idet der i hvert fald i et enkelt tilfælde kun var 5 deltagere til den ordinære generalforsamling udover bestyrelsen. Til de ekstraordinære var der mere interesse for sagen, og der mødte ved flere lejligheder mellem 25 og 30 interessenter.

Formænd for Grejs Vandværk gennem 100 år – 1915 til 2015.

Ifølge referat i den gamle protokol blev M. Hovgaard vandværkets første formand i 1915.

Herefter fremgår det ikke af de korte referater fra protokollen, hvem der har været formand for bestyrelsen frem til 1934.

Fra 1957 til 2013 (53 år) var der 3 formænd for bestyrelsen. Det var i denne periode også ret almindeligt, at bestyrelsesmedlemmerne blev genvalgt gennem flere år, så der generelt ikke blev særlig stor udskiftning af medlemmerne som tidligere.

1934 - 1941	Anders Larsen
1941 - 1943	Morten Søgaard
1943 - 1945	Viggo Sørensen
1945 - 1950	Jesper Hovgaard, (suppleant Martin Buch 1950)
1950 - 1951	Svend Larsen
1951 - 1953	Hans Mikkelsen
1953 - 1955	Herman Hansen
1955 - 1957	Viggo Sørensen
1957 - 1977	Thomas Nielsen
1977 - 1997	Jens Michael Mikkelsen
1997 - 2013	Darling Vesterholm
2013 -	Anders Midtiby

Den mangeårige formand, Jens Michael Mikkelsen, på talerstolen ved markeringen af 50 års dagen for befrielsen.

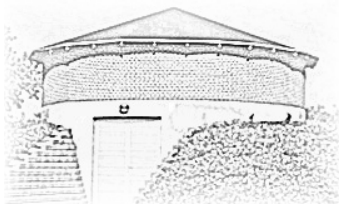
Bestyrelsen

Som nævnt var der i de første årtier hyppig udskiftning af medlemmerne. Senere blev medlemmerne genvalgt år efter år, hvilket klart må have været en fordel for alle parter, efterhånden som vandværket blev udvidet og opgaverne større.

Med tiden blev der også lavet en forretningsorden for bestyrelsen. Her blev det bl.a. fastsat, hvor mange møder der skulle afholdes, hvornår der skulle indkaldes. Der skulle også foreligge en dagsorden. Det ordinære antal møder var 4 pr. år. Nogle år mødtes man færre, andre år flere gange. Det afhang af hvor presserende sager, der skulle behandles. I 2011 blev der f.eks. afholdt 8 bestyrelsesmøder – ud over de kontakter der var via e-mails.

Den ny teknologi vandt nemlig også indpas i bestyrelsen, idet der i 2004 blev indkøbt en bærbar computer til 12.000 kr. I 2006 fik alle bestyrelsesmedlemmer 3000 kr. til telefoni/bredbånd. Til sidst gik bestyrelsen helt naturligt skridtet videre, idet alle medlemmerne i 2007 blev udstyret med en bærbar PC. Så kunne bestyrelsen bedre kommunikere med hinanden indbyrdes. 2008 blev der på vandværket installeret et program, så driftslederen, ja, hele bestyrelsen kunne følge med i driften på vandværket.

På de forskellige generalforsamlinger blev det også understreget, at bestyrelsesmedlemmerne deltog i de nødvendige kurser og informationsmøder, som blev tilbudt. Det var bestemt ikke så simpelt at drive et vandværk, som det havde været tidligere.

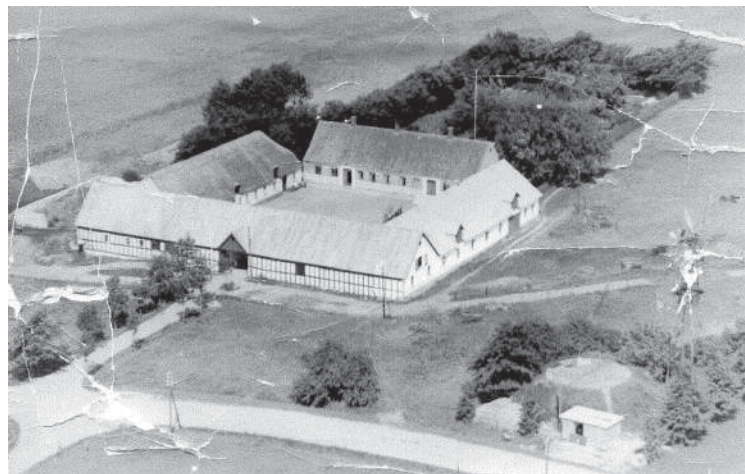

Sager fra 1920'erne

Skønt der i de første årtier ikke var de store problemer, dukkede der alligevel nogle sager op, som bestyrelsen skulle tage stilling til.

I oktober 1920 blev det således bestemt, at når vandbeholderen blev tom, eller vandstanden blev så lav, at ikke alle interessenter kunne få vand, skulle der lukkes for vandet, indtil vandstanden i beholderen igen blev 1 ½ alen. Det var altså ikke kun økonomisk, at man skulle stå solidarisk.

Ser man på regnskaberne i de første mange år, er det tydeligt, at indtægterne kun lige balancerede med udgifterne. Det betød, at man måtte tage lån, hvis der skulle ske noget ud over den daglige drift. I maj 1924 var interessenterne kaldt til møde i forsamlingshuset, fordi der manglede penge til bl.a. rengøring af boringen. Man besluttede her at opkræve et ekstra kvartals vandskat og optog samtidig et lån i Sindbjerg

De første 11 år blev vandværket udelukkende drevet af den vindmølle, som ses til højre på billedet.

Sogns Sparekasse på 1000 kr., som skulle forrentes og afdrages på højst 5 år.

I juli 1925 blev der indkaldt til ekstraordinær generalforsamling, hvor en meget vigtig sag var på dagsordenen – nemlig anskaffelse af det, man kaldte ”elektrisk hjælpkraft”. Til at drive pumpen i vandværket havde man en vindmølle, men hvis man ønskede mere sikker drift, var det nødvendigt at få indlagt elektricitet. Der blev indhentet tilbud fra Vestbirk og Omegns Højspændingsværk. Samtidig skulle der opføres et motorhus. Det hele blev lagt i hænderne på Jesper Hougaard, som fik 250 kr. for motorhuset, mens Vestbirk blev betalt med 600,38 kr. Hermed skulle der være sikret kraft til pumpen i vandværket – også i perioder med vindstille vejr. Igen måtte der lånes penge i Sindbjerg Sogns Sparekasse.

I 1926 var det galt igen. Man måtte optage lån i Vejle Bys og Amts Sparekasse til dækning af udgifterne ved en hovedreparation af boringen og filtret.

10. marts 1929 skulle interessenterne tage stilling til, om man skulle have en reparation af vindmotor eller købe en ny. Der skulle søges tilbud, og det var en handlekraftig bestyrelse, idet man allerede den 12. marts havde købt en ny vindmotor hos S.P. Sørensen, Thyregod Maskinfabrik. Den kostede 900 kr. incl. reparation af tårnet.

Forsyningsproblemer

Nu og da kunne det gennem årene knibe med vandforsyningen. I juli 1932 blev der henstillet til interessenterne at udvise sparsommelighed med vand og undgå spild, da der havde været en meget lang tørkeperiode.

Det samme oplevede forbrugerne i juni 1935, hvor vandtilførslen havde været for ringe. På en ekstraordinær generalforsamling blev der stillet forslag om

en ny boring, men det var der ikke tilslutning til. I stedet fik man igen en henstilling om at spare på vandet.

Nogle gange måtte der lægges nye hovedledninger for at tilfredsstille forbrugerne, som klagede over mangelfuld tilstrømning på de yderst liggende ejendomme. I 1939 resulterede det i hovedledning fra Smedens hus (Sønder Bygade 21) til Maler Petersens hus. (Møllehusvej 1). I 1950 kneb det fortsat med vandforsyningen i den vestre del af byen, så der blev nedgravet et større vandrør forbi Jacob Jacobsens (Møllehusvej 4) og A.P. Jensens ejendomme. (Møllehusvej 2)

I de hårde vintre under krigen opstod et andet og næsten mere alvorligt problem, idet rørene viste sig ikke at være lagt dybt nok, så de frøs med frostskafer til følge. Man kontaktede et firma, som skulle stå for optøning. Samme problem opstod i vinteren 1946-47, hvor der også var alvorlige rørsprængninger. Derfor besluttede bestyrelsen i 1947, at rørene fra at være i 50-60 cm. dybde nu skulle ligge 1,20 m. nede i jorden. Hermed skulle de være frostfri.

Tekniske forhold

Regelmæssigt blev der foretaget en udrensning af såvel vandbassin som hovedledninger. Arbejdet ser ud til i mange år at have været foretaget af bestyrelsen. I 1930 var det nødvendigt med en ny vindmotor og en reparation af tårnet. Det ville koste 900 kr., som skulle betales med 500 kr., når motoren var sat op og 400 kr. det følgende kvartal.

Elektriciteten til vandværket blev fortsat leveret dels af en vindmølle, dels af Vestbirk. I 1933 skete der under en storm det uheld, at vindmøllen blæste omkuld. Møllebygger Sørensen, Thyregod, blev tilkaldt og gik straks i gang med reparationen.

Da den årlige indtægt ved vandafgiften var stigende, må det betyde et stigende antal interessenter, og i 1939

indhentede man oplysninger udefra med henblik på en udvidelse af vandværket. Den 16. februar lagde bestyrelsen et forslag frem om en ny boring og en ny pumpe. I mødet deltog sammen med 20 interessenter også brøndborer Niels Mortensen, Sunds, som skulle give oplysninger og fremlægge forslag og tilbud på arbejdet. Et tilbud på 6.020 kr. blev accepteret af de tilstedeværende.

Besvær under krigen

Under krigen var det besværligt at skaffe materiel til vandværket, men i maj 1944 afholdtes ekstraordinær generalforsamling, hvor man skulle vælge mellem en reparation af vindmøllen eller et nyt elektroanlæg. Der deltog 18 interessenter, som med 13 stemmer for gik ind for en stor reparation af vindmøllen. Hvor hurtigt det kunne ske var afhængig af materialesituationen. Reparationen blev gennemført for et beløb på 600 kr., men allerede i 1946 skulle møllen repareres igen. Derfor var bestyrelsen i 1947 indstillet på at sælge vindmøllen til en fornuftig pris, ligesom man undersøgte, hvad det kunne koste at installere elektrisk kraft på den boring, hvor vindmøllen stod.

Med salg for øje blev der sat annoncer i Vejle Amts Folkeblad og Jyllands Posten. En enkelt forhandler bød 150 kr., mens smed Søren Jensen tilbød at fjerne møllen og betale i alt 300 kr., et tilbud, der blev accepteret. Efter 32 år var vindmøllen dermed afviklet.

Nye tiltag faldt til jorden

For at komme videre blev der i oktober 1948 afholdt et møde med boremesteren fra Sunds og ingeniør

Schmidt fra Aarhus. Det drejede sig om et rensningsanlæg og nye tiltag vedrørende pumperne. Eksperterne anbefalede bestyrelsen et besøg i Vrønding, hvor der var bygget et nyt vandværk. Og der blev handlet hurtigt! Samme eftermiddag drog man afsted og besøgte på samme tur et vandværk i Vestbirk.

Forskellige forslag kom nu op på den følgende generalforsamling, hvor ingeniør Schmidt deltog og gjorde rede for filtreringsprincipper og fordele. Samlet pris: 28.855 kr. Det ville betyde et nyt lån og ekstra elektricitetsudgifter, som nødvendiggjorde en væsentlig stigning i vandafgiften. På daværende tidspunkt var den samlede indtægt via vandafgiften 3.060 kr. Den skulle nu stige til 6.500 kr., som selvfølgelig skulle dækkes af forbrugerne. Af de 24 tilstedeværende stemte 13 for 11 imod.

En uges tid efter modtog bestyrelsen en anmodning fra 12 interessenter om udsættelse af rensningsanlægget. Man ønskede i stedet en istandsættelse af den gamle boring med bl.a. nyt pumpehus. På en ekstraordinær generalforsamling i december mødte 30 medlemmer op. Der blev talt for og imod, men ved den skriftlige afstemning gik 25 ind for den ændrede plan – 4 stemte nej. Tankerne om et nyt rensningsanlæg blev dermed foreløbigt skrinlagt.

Rensningsanlægget

Det varede dog kun kort tid, før sagen blev taget op igen. Og det var sikkert et spørgsmål om økonomi. På generalforsamlingen i 1950 blev der varslet forhøjelser af både vandafgift og bygningsafgift. Sidstnævnte steg fra 25 til 50 kr. I 1950-51 blev der opkrævet 6 kvartalers vandskat, og på generalforsamlingen i 1951 vedtog man at forhøje vandafgiften med hele 40%.

På den samme generalforsamling deltog en ingeniør Jakobsen fra a/s Dansk Vandindustri, Vejle. Rensnings-

anlægget var atter på banen. Ingeniøren kom med et tilbud på 22.090 kr. Bestyrelsen fik til opgave at undersøge lånemulighederne, hvorefter sagen skulle tages op på næste generalforsamling.

Det blev dog først på en ekstraordinær generalforsamling i 1953, at sagen nåede frem til en endelig afgørelse. 21 interessenter var mødt frem og sammen med ingeniør Schmidt drøftedes rensnings- og trykanlæg, priser m.m. Bestyrelsen havde i mellemtiden besøgt 2 vandværker fremstillet af ingeniør Schmidt, og begge fungerede helt tilfredsstillende. Man havde ikke kunnet få tilstrækkelige oplysninger om ingeniør Jakobsens projekter. Derfor blev det Schmidt, der løb med entreprisen.

Ved den skriftlige afstemning var der 17 stemmer for, 2 imod. Det nye anlæg ville betyde den tidligere nævnte stigning i vandskatten på 40%. Rent faktisk endte det i juli 1953 med en stigning på 50%.

Tilbage var nu at få overslag over håndværkerudgifterne i forbindelse med det nye anlæg og lånemulighederne. I slutningen af februar blev der sendt tegninger rundt til 2 murerestre, som skulle give tilbud. Og i marts blev det besluttet at lade arbejdet udføre af murerester Erling Christensen, Grejsdalen, for 6.279 kr.

Det er indlysende, at disse store investeringer kom til at præge vandværkets regnskaber og den ellers sparsomme økonomi. Ser man på regnskabsbalancer stod den i 1950-51 på 5.708,34 kr. mens balancen i 1952-53 var på 30.011,69 kr. I 1954-55 var den så nede på 10.033,10 kr. Tilsvarende undergik indtægten fra vandskatten drastiske ændringer. I 1951 blev der samlet opkrævet pr. kvartal 781,50 kr., 1952 1.107,10 kr., 1954 var beløbet 1.693,65 og i 1955 hele 1.875,75 kr. Forbrugerne fik sandelig at mærke, at der var sket forbedringer af vandværkets drift.

Vedligeholdelsespligt

I 1956 foreslog bestyrelsen, at interessenterne fik vedligeholdelsespligt for ledninger fra hovedledningen til privat ejendom. Med dette for øje skulle der udarbejdes en skitse over vandværkets ledninger. Det blev taget op i 1957 på en generalforsamling, men da der kun var mødt 5 interessenter op, blev forslaget foreløbigt sendt tilbage til bestyrelsen.

Besværligt gravearbejde for entreprenøren i 2012.

Vedtægtsændringer

I de oprindelige vedtægter lød det i § 12: "Henvendelse fra interessenter eller dem, der ønsker at blive interessenter, skal ske ved skriftlig anmodning derom til bestyrelsen." Det var vedtægter bestemt for en brugergruppe indenfor et snævert område, men med den nye udvikling, blev der åbnet op for en meget større radius. I 1963 vedtog man en ændret § 12, så der nu stod: "I det for vandværket naturlige forsyningsområde kan ny interessenter optages... ". I 1974 med en ny vandvindingslov blev § 12 ændret igen: "Interessenter i Grejs bys inderzone skal have vandet lagt 1 meter indenfor skel, ejendomme i yderzonen skal selv bekoste samtlige udgifter til ledningsføring."

Udvidelser af forsyningsområdet

Alt nybyggeriet og en mere generel velstandsudvikling lå formentligt bag det stigende antal forespørgsler om medlemskab af vandværket. Der blev indrettet badeværelser, parcelhusene skulle have mulighed for at vande haver og vaske biler o.s.v. Selv kirken fik behov for vandforsyning, skønt den i 1965, da der blev ansøgt om vand, lå udenfor vandværkets "naturlige" område.

Kirken skulle selv betale ledningen derud, men fik til gengæld lovning på en lavere vandafgift.

Samme år udstykkede Erling Nielsen nogle byggrunde sydøst for gården – det nuværende Møllehusvej. Senere i 1985 udstykkes Bakkevænget. Omkring 1970 blev Vinkelager udstykket, i 1972 blev 30 grunde på Vesterbakken byggemodnet, og i 1975 kom den næste store udstykning på Hovgårdsvej med omkring 60 villaer.

Grejs kirke lå i udkanten af forsyningsdistriktet i 1965.

Skovvænget

Næste større udvidelse i det, man kunne kalde yderzonen, skete i 1985, hvor man behandlede en ansøgning om vand til Skovvænget, som i gamle dage blev kaldt "Skovgade". Projektet blev gennemført i efteråret 1985, hvor man efter at have fået kommunegartnerens tilladelse førte ledningen tværs over sportspladsen ned gennem skoven til de 19 grunde, der lå dernede. Vandværket ville gerne gøre det så billigt som muligt – derfor også denne specielle formulering: " Hvis vi selv graver – ved fælles hjælp – de ca. 100 meter ned gennem skoven, kan vi spare yderligere en del."

Da ikke alle fra starten var interesseret og derfor ikke var med til at betale, gik kommunen ind med et lån, som skulle afdrages, efterhånden som de sidste meldte sig til. Det blev dog pointeret, at der næppe ville blive tale om en økonomisk gevinst ved at vente med at betale ledningsbidraget til tilslutningstidspunktet.

Der var et lille efterspil i Skovvænget, idet der blev klaget over vejens tilstand efter nedgravningen. Der blev i den forbindelse indgået en aftale om reparationer med bl.a. JTAS, som også havde lavet udgravninger til el- og telefonkabler.

Udsigt over datidens "Skovgade", nuværende Skovvænget.

Grejs Mølle

Den gamle stolefabrik ved Grejs Mølle blev nedlagt o. 1970, og de følgende år blev bygningerne benyttet af forskellige virksomheder. I starten af 1990'erne blev den fredede bygning købt af Lejerbo, som indrettede 29 lejligheder i den gamle fabrik. Lejerbo ønskede at få vand fra Grejsdalens Vandværk, men lejlighederne lå klart i Grejs Vandværks forsyningsområde. Samtidig var det sådan, at Grejsdalens Vandværk ikke havde tilstrækkelig vandkapacitet til at forsyne den ombyggede fabrik. Bestyrelsen udtrykte også klart, at de ville fastholde retten til forsyningen i henhold til amtets vandforsyningsplan. Der blev holdt et møde med de involverede parter og derpå indledt et samarbejde, hvor Grejs Vandværk lovede i nødsituationer at forsyne Grejsdalens Vandværk med vand til Grejs Vandværks priser pr. m3. Det blev bestemt, at Lejerbo skulle betale nedlægningen fra nærmeste net og en tilslutningsafgift på 3.000 kr. pr. lejlighed. Ordningen blev sådan, at vandbidrag og omkostninger blev lagt sammen, så

Den gamle stolefabrik fra begyndelsen af 1800-tallet blev i begyndelsen af 1990'erne overtaget af Lejerbo. Selve Grejs Mølle nedbrændte i 1981.

lejlighederne kom til at betale dobbelttakst – nemlig 600 kr. pr. lejlighed i 10 år.

DSB skulle kontaktes om underføring, og ved samme lejlighed fik de andre beboere i nærheden af baneoverskæringen tilbud om at blive koblet på.

Grejs Østermark

Et helt specielt og meget langtrukket forløb var der omkring vandforsyningen til Grejs Østermark. I marts 1975 var der møde på restaurant Grejs Mølle med 15 lodsejere fra Grejs Østermark. På mødet redegjorde formanden for vandværkets stilling, smed Søren Jensen for de tekniske detaljer. Der var indhentet tilbud, og man skønnede, at den samlede pris for en hovedledning under hovedvej A13. Alle skulle være med til at betale gravearbejde og nedlægning af rør. Tilslutningsafgiften skulle betales, når den enkelte blev tilsluttet. Det var en hård mundfuld at sluge, og af referatet ses, at kun 3 af deltagerne satte +, mens resten stod anført med et spørgsmålstegn.

Vejle Amts Vandinspektorat indkaldte i maj repræsentanter fra amt, kommune og bestyrelsen i Grejs Vandværk til et møde, hvor man skulle prøve at finde frem til et rimeligt grundlag for tilslutningen fra Grejs Østermark. For at sætte arbejdet i gang skulle der være mindst 10 bindende underskrifter fra forbrugerne i området, og samtlige udgifter skulle betales af forbrugerne. Der var i alt 22 lodsejere, som kunne blive omfattet af aftalen. Vejle Amts Vandinspektorat lagde Grejs Østermark ind under vandværkets forsyningsområde, og det betød, at lodsejerne ikke fremover kunne opnå tilladelse til udvidet vandindvinding – d.v.s. nye borer og brønde.

Der var reelt kun tre interessenter, så skulle der nedlægges ledning til området, skulle vandværket

lægge ud for alle de mulige, senere interessenter. Det fandt bestyrelsen ikke rimeligt.

Og der gik da også adskillige år, inden vandværket kom til at levere vand til området. Først i 1992 blev planen realiseret, og nu var den samlede omkostning 500.000 kr. Udgiften for den enkelte forbruger blev 25.000 kr. til ledningsnettet og 6.000 kr. i tilslutningsafgift (excl. moms).

At det nu blev en realitet fremgår også af den følgende generalforsamling i vandværket, hvor ny ledning til Grejs Østermark var et af de mange tunge punkter på dette års regnskab.

I første omgang var der tilsyneladende kun 6 interessenter, som hver skulle betale 25.000 kr., men udlægget for de andre blev klaret via støtte fra den såkaldte "vandfond", som senere vil blive beskrevet nærmere.

Nye boringer

Det er klart, at perioden med de mange nybyggerier stillede store krav til vandværkets boringer og udstyr. Det kom da også til at præge mange bestyrelsesmøder og generalforsamlinger i vandværket. Ligeledes blev vandværkets økonomi præget af en række lån.

Allerede i 1959 blev der sendt bud efter boremester Mortensen, som i stedet for reparation foreslog en ny og større boring og pumpe til en pris af 20.000 kr. Det blev vedtaget, og arbejdet blev straks sat i gang.

I 1969 var der atter brug for boremester Mortensen. Man drøftede at lave en ny boring ved frysehuset, så man kunne spare en ny hovedledning gennem byen. Samtidig kom det frem, at der skulle betales 1000 kr. for jord ved en ny boring ved vandværket. Det endte dog med en ny boring med tilknytning til den gamle, og ved samme lejlighed blev der bl.a. p.g.a. kloakering og vejregulering i Grejs foretaget store omforandringer i ledningsnettet. Bestyrelsen måtte på lånemarkedet igen med et lån på 80.000 kr. samt for første gang en kassekredit på 10.000 kr. Bestyrelsen havde brug for likvide midler til det store foretagende, som vandværket havde udviklet sig til.

Afregningen for jorden og noget traktorkørsel ved den ny boring blev 7 års gratis vand til Svend Mikkelsen.

"Snavset vand"

I 1974 blev der lavet fortove i Grejs, og der blev da lagt nye vandledninger ned. Det blev i stigende grad nødvendigt at have et overblik over nettet, så smed Søren Jensen blev bedt om at foretage en kortlægning af ledningsnettet. Opgaven blev påbegyndt, men aldrig færdiggjort i Søren "Smeds" tid. Han efterlod sig en masse kortlægning bag på konvolutter og lignende, men

Bertha og Ester Henriksen vrider vasketøj ved en vandpumpe i Grejs Østermark ca. 1940.

materiallet viste sig senere at være anvendeligt, idet optegnelserne var meget korrekte.

Et problem, der dukkede op nu og da, var "snavset vand". Bestyrelsen lovede at gøre alt for at løse problemerne. I september 1975 blev der indkaldt til ekstraordinær generalforsamling med det formål at drøfte opførelse af ny rentvandsbeholder og rensningsanlæg med en tilbygning til. Det fremgik af den følgende generalforsamling i 1976, at den samlede udgift til hele forløbet havde været 111.874 kr., og at vandværket nu havde en gæld på 152.000 kr. Til gengæld blev det de følgende år flere gange nævnt, at problemet med snavsede vand var løst.

Status over boringer 1990

I 1990 foretog man en vurdering af de eksisterende boringer og deres effektivitet. Der var boringer fra 1939 og 1959 med jernrør, som gav snavset vand. Boringen fra 1971 gav det bedste vand. Derfor blev det besluttet at skrotte de ældste boringer og udføre en ny. Der skulle købes ny tank og sammen med jordarbejdet og støbning af bundplade, ville det beløbe sig til ca. 176.000 kr. Dertil kom et køb af 881 m² jord for 22.000 kr.

Indtægter i vandværket indtil 1997

Vandværkets økonomiske grundlag var baseret på vandafgiften, som helt frem til 1997 var fastsat af bestyrelsen under en vis hensyntagen til vandforbruget, men det var uden vandmåler, og det er ikke lykkedes

at finde præcise angivelser for det, man kunne kalde den almindelige forbrugers vandafgift.

Som en vigtig indtægt må også henregnes den post, som kom til at spille en større og større rolle, nemlig tilslutningsafgiften. Gennem en nøje gennemgang af forhandlingsprotokollerne og regnskaberne er det lykkedes at få et vist indtryk af udviklingen for de to indtægtskilder også i den tidlige periode.

Regnskab over Indtægt af "Grejs"

<u>Indtægt</u>		kr.	fr.
Opdaget daan i Veje, d. 12. d. 1939		11000	00
Indkommen for private Indtægter		326	78
Indvundne Renter 2.63 + 10.23 + 6.15		109	01
Vandskat: Janu. Kvartal	156	75	
— April Kvartal	212	34	
— Juli Kvartal	212	30	
— Oktober Kvartal	212	23	
		793	62
	<u>Balance</u>	122	29 41

Overført til Regnskab for 1998

Ark med indtægter/udgifter – Det første år var der mange penge i spil – dog ikke hvad angår vandafgift.

1. Tilslutningsafgift

Ud over de fem underskrivere på vedtægterne kan man som nævnt ikke se, hvem der ellers var interessent, eller hvor mange der var i alt. Først i 1962 er der sikre oplysninger om medlemstallet, som på det tidspunkt opgives til 64. I 1976 var tallet oppe på 157. Men de første mange år har interessenterne antal været langt mindre. De økonomiske betingelser for at opnå med-

lemskab er i begyndelsen noget usikre. I henhold til vedtægterne var det bestyrelsen, der fastlagde vandafgift og tilslutningsafgift for nye interessenter. Det bliver imidlertid ikke oplyst, hvad de første interessenter betalte i den såkaldte "bygningsafgift" – et andet navn for tilslutningsafgift.

Det første eksempel på tilslutning ses i oktober 1916, hvor en ny interessent ønskede optagelse. Vandværket betalte 100 kr. i forbindelse med tilslutningen, mens manden selv skulle betale resten. Hvor meget, dette "resten" var, blev desværre ikke opgivet. I 1927 blev Anders Larsen, Sdr. Bygade 2, optaget. Han skulle selv betale anbring og installation, og Niels Hougaard, nuværende Nr. Bygade 19, blev optaget på samme betingelser i 1929.

Fra begyndelsen af 1930erne skulle nye medlemmer af med en konkret "bygningsafgift" for at kunne blive en del af vandforsyningen. Dette beløb lå i 1930erne mellem 16 og 20 kr. Grejs fik i 1949 et frysehus på Nørre Bygade, som betalte 25 kr. i bygningsafgift – det samme gjaldt Fællesvaskeriet på Sdr. Bygade, som blev oprettet i 1956.

Vandværk, samt Driften af Vandværket til 15 Okt/1919.

<u>Udgift</u>			
Vandmester J. C. Mortensen tilkommer	8795 18		
Garanti summen ikke indbetalt	600 00	8195 18	Qu
Brøndbort Chr. Jensen		2132 75	
Omkøbsting ved flydende afløb		57 00	
Rent 3.33 + 2000 + 182.14 + 22.93		408 40	
Leje af 1 Bul. til Brøndsten		9 00	
Regnskabsbogen m. m.		63	
Bergmønstre og Brønd ved anlæg		134 84	
Bekendtgørelse af Love		1685	
Kompensations til Vandværket		1000	
Føder byder		2310	
Rent for Aftryk i Medlemsbogen		375 00	
Den Fællesvaskeriet indbetalt		625 00	
Kontant tilskudsbetaling tilkommer		238 66	77
Balancen	12229 41		80
			71
			13
			61
			1919

Grejs, d. 9 Oktober 1916
Grejs Byg. 17 Oktober 1916
L. E. Jensen *M. Christensen* *J. B. Jensen* *N. Hougaard*

Læge Overbech Petersens hus på Sdr. Bygade 3 før tilbygningen i 1954.

I 1953 ønskede Villy Refsgaard, Holtumvej 4, at blive optaget som interessant i vandværket. Han fik de betingelser, at han selv skulle betale halvparten af ledningen, såvel jordarbejde som rørledning. Det fremgår ikke, at der var en egentlig tilslutningsafgift. Jordarbejdet blev overdraget til Peter Frandsen for 2,50 kr. pr. meter.

I 1954 var forsamlingshuset blevet renoveret, og vandværket krævede 50 kr. i afgift for ombygningen. Det samme beløb krævedes af læge Overbeck Petersen i forbindelse med den ombygning, han havde foretaget Sdr. Bygade 3. Overbeck protesterede på begge vegne, uden at bestyrelsen ville give sig. Det endte med en voldgiftssag, hvor bestyrelsen udpegede Peter Hansen og Martin Buch, mens Henrik Svane blev Overbecks repræsentant. Disse tre vise mænd fandt afgiften urimelig, så beløbet på de 50 kr. blev droppet.

En murer kom til byen

Det var ret begrænset, hvad der blev bygget i Grejs i de første årtier i vandværkets historie, men i 1959 startede som nævnt en proces, som kom til at ændre landsbyens udseende og befolkningstal og – erhvervsmæssige sammensætning og dermed også kravene til det lokale vandværk. Her er det muligt at følge nogle af de økonomiske oplysninger.

Den 28. februar 1959 behandlede bestyrelsen en ansøgning fra muremester Kaj Vandal Laursen om at blive optaget som interessant. Han var flyttet til byen og havde købt et stykke jord af Gunnar Mikkelsen – det nuværende Lærkevænget - hvor han også byggede et hus til sig selv. Det blev et ja på den betingelse, at han selv bekostede en ledning fra hovedledningen, som gik

**Kortudsnit
fra Grejs
1954**

forbi. Pågældende stikledning skulle føres op ad den afsatte vej, hvor der senere skulle udstykkes byggrunde. Om han også betalte en tilslutningsafgift fremgår ikke af materialet, men beboerne i de huse, der blev bygget på marken, kom til at betale 138 kr. + 50 kr. pr. ejendom for vand under byggeriet. De 50 kr. kom til at gælde for det meste af nybyggerierne i rigtig mange år.

Prisen for tilslutning kom til gengæld til at stige regelmæssigt. I 1962 besluttede bestyrelsen, at enhver ny interessent skulle betale 500 kr. i indskud, og at vandværket til gengæld skulle lægge ledning til hver grund. Stikledningen fra stophanen skulle husejeren selv betale. Det kom til at gælde for den store udbygning på bl.a. Havrebakken. I 1965 forhøjedes beløbet til 800 kr.

Der skete nemlig det, at Kaj "Murer" atter kom på banen, idet man på generalforsamlingen i november 1962 behandlede hans ansøgning om vandlevering til et påtænkt nybyggeri nordøst for byen. På Lars Larsens jord garanterede han at ville bygge 14 nye huse i 1963 og ca. 40 i løbet af de næste 3-4 år på det, der i dag hedder Havrebakken og Rugbakken. Det ville for vandværket betyde en ny hovedledning til 7-8.000 kr., hvortil kom jordarbejde for 4-5.000 kr.

At man forventede generelle stigninger i tilslutningsafgiften fremgik af en generalforsamling i 1971, hvor bestyrelsen fik fastslået sit mandat fra vedtægterne, nemlig retten til at forhøje tilslutningsafgiften til den størrelse, bestyrelsen skønnede rigtig.

Der er da heller ikke registreret protester over udviklingen, som betød, at beløbet i 1974 var steget til 2.000 kr. Næste store stigning kom i 1978, hvor der ifølge et regulativ for privatværker i Tørring-Uldum kommune skulle ske en stigning fra 2.000 kr. til 3.500 kr. Side-løbende med alt dette skete der også en jævn stigning i vandafgifterne.

Disse takster blev sendt ind til kommunal godkendelse i Tørring-Uldum kommune.

Hvad angår tilslutningsafgiften steg den igen, så der i 1988 skulle betales 6.000 kr. excl. moms og vand, medens byggeriet stod på.

Hvis nye medlemmer boede udenfor det naturlige forsyningsområde eller i den yderste kant, kom der ud over bygningsafgiften en pris på ledningsnedlæggelse, som i begyndelsen af 1990'erne kunne beløbe sig til 30.000 kr.

Taksttabel i 1982

Tilslutningsafgift	3700 kr.
Årlig forbrugsafgift	300 kr.
Årlig forbrugsafgift m. udlejning	460 kr.
Landbrug efter størrelse	432 -1150 kr.
Industri efter aftale	

2. Vandafgift

Som nævnt var det bestyrelsen, der fastsatte vandskatten/vandafgiften, men først i 1997 blev der installeret vandmålere, så indtil det tidspunkt er prisen pr. m³ ikke særlig relevant. I det hele taget er ligningen på vand svær at gennemskue, da der først meget sent i forhandlingsprotokollen er konkrete takster for de forskellige brugere.

I regnskabet for det første år ses, at vandværkets samlede indtægt ved vandskatten for januar kvartal 1916 udgjorde 156,75 kr., mens den de øvrige tre kvartaler lå på 212 kr., men da det ikke fremgår, hvor mange interessenter, der er – og om de betaler det samme, kan der ikke umiddelbart siges noget om den enkelte forbrugers udgift til vand. Det kunne tænkes, at man på en gård betalte mere i afgift end i et hus.

I 1929 byggede Niels Hougaard, som tidligere nævnt, hus på Nr. Bygade 19, og her blev det bestemt, at han skulle betale 9 kr. i kvartalet i vandafgift. En enkefru Kristensen skulle dog i 1930 kun betale 8,20 kr.

Vandværkets samlede indtjente vandafgift pr. kvartal steg langsomt til 279 kr. i 1925, hvorefter den det følgende år pludseligt steg til 418 kr. I 1929 indbetaltes der samlet ialt 550 kr. hvert kvartal. Det skyldes næppe

almindelige stigning-er, men er formentlig et udtryk for, at flere forbrugere var blevet optaget i vandværket.

I perioden frem mod 1950 lå vandafgiften for den almindelige forbruger på 8-10 kr. pr. kvartal. Grejs brugsforening måtte dog af med 18,75 kr. og læge Paludan 15 kr. pr. kvartal. Antal opkrævninger pr. år hang sammen med vandværkets almindelige økonomiske situation. I 1951 resulterede det i 6 kvartalers vandafgift. Efterfølgende tog man konsekvensen, så i 1951, 1953 og 1954 skete der forhøjelser af vandafgiften med henholdsvis 40, 50 og 10 %. Det kan lyde voldsomt, men udgangsprisen var lav, og der er ikke konstateret protester mod forhøjelserne.

Af konkrete priser kan nævnes, at Grejs Frysehus betalte 35 kr. pr. kvartal, forsamlingshuset 30 kr. og for rentier A.P.Jensen blev afgiften i 1954 nedsat til 46 kr. pr. kvartal. Fællesvaskeriet, der var blevet oprettet i 1956, blev lignet til at betale 200 kr. om året.

Vandafgiften fik i 1970'erne ret kraftige stigninger – og blev i hvert fald fordoblet. I 1977 skulle man som noget helt nyt tage stilling til en bruger med swimmingpool. Vedkommende blev sat til en ekstra vandafgift på 200 kr. om året.

I 1987 ses for første gang i vandværkets forhandlingsprotokol det samlede oversigt over taksterne for de enkelte forbrugere:

Takster for Grejs Vandværk i 1987 (excl. moms) - halvårligt

Enlige pensionister	135 kr.
---------------------	---------

Parcelhuse	180 kr.
------------	---------

Hus med udlejede værelser, pool	270 kr.
---------------------------------	---------

Mindre landbrug	360 kr.
-----------------	---------

Børnehave m.v.	540 kr.
----------------	---------

Landbrug	720 kr.
----------	---------

Endnu er der tale om et vandværk uden vandmålere. I starten af 1990'erne sker en vis udvikling, idet der optræder en konkret m³-pris i forbindelse med ombygningen af den gamle stolefabrik ved Grejs Mølle. Her fremgår det, at tilslutningsafgiften var 3.000 kr. pr.

lejlighed, at der var en fast afgift på 360 kr. om året, og at der efter måler skulle betales 1,50 kr. pr. m³. En nyhed var, at forbrugeren måtte af med en fast årlig afgift ud over m³-prisen.

Indtægter ved vandafgift

Som nævnt var vandafgiften noget svingende og antal kvartalsbetalinger afhængig af vandværkets generelle økonomiske situation eller de reparationer/forbedrin-

ger, der trængte sig på. F. eks. fik frysehuset i 1954 hævet sin vandskat fra 10 kr. til 35 kr. pr. kvartal.

Indtægt ved vandskat pr. kvartal i perioden 1915-80 – udvalgt hvert femte år		
Årstal	Kvartalsbetaling	Afvigelse
1916	212,34 kr.	Januar 156,75 kr.
1920	219,23 kr.	
1925	279,05 kr.	Ekstra kvartal 279,05 kr.
1930	563,25 kr.	
1935	579,50 kr.	Kun tre kvartaler
1940	638,30 kr.	
1945	638,30 kr.	
1950	781,00 kr.	Ekstra kvartal
1955	1.875,75 kr.	
1960	2.193,00 kr.	
1965	2.779,00 kr.	2988 kr. i 4.kvartal
1970	4.556,00 kr.	
1975	9.244,00 kr.	
1980	19.204,00 kr.	

Tabellen kan ikke bruges til at fortælle noget om den almindelige prisudviklingen på vand, men er snarere et godt eksempel på den udbygning af Grejs, der skete i løbet af den anførte periode. Der er ingen tvivl om, at kassererjobbet blev mere kompliceret gennem årene. Det var efterhånden store beløb, der var på spil i Grejs Vandværk. Det var nok heller ikke tilfældigt, at bestyrelsen i 1985 bevilgede et beløb på 300 kr. til dækning af et regnskabskursus for kassereren.

Efterfølgende blev der ikke lavet kvartalsopgørelser, men kun årsopgørelser. Og det er klart, at når man kommer op igennem 1990'erne, er indtægterne blevet langt større. Som eksempel kan nævnes 2000, hvor der kom 119.663 kr. ind ved salg af vand, 136.508 kr. i faste afgifter og tilslutningsafgift på 72.000 kr. I 2010 blev der solgt vand for 174.819 kr. og der indkom faste afgifter på 219.605 kr.

Prisudviklingen efter 1997

Gennem lovgivningen i 1996 blev det pålagt alle vandværker senest 31.12.1996 at installere vandmålere hos alle forbrugere, og at afregning for vand herefter blev efter forbrug i henhold til måler aflæsninger. Dette bevirkede, at rigtig mange vandværker måtte til at ændre i deres opkrævning for vandforbruget hos brugerne. Ved indførelse af målere faldt forbruget generelt, så for at dække omkostningerne måtte en del af forbruget nu opkræves som fast afgift, medens resten blev afregnet efter måler aflæsning. Også på byggepladser skulle der nu opstilles vandmålere under selve byggeriet.

På generalforsamlingen i Grejs Vandværk den 26. januar 1996 blev der vedtaget et forslag fra bestyrelsen om en fast afgift for vand på 360 kr. samt 1,25 kr. pr. m³. Dertil kom en grøn afgift til staten, som da var steget til 4,00 kr. pr. m³. alt sammen + moms. Bestyrelsen ændrede dog taksten på et møde den 26. maj

1996 til 1,50 kr. pr. m³ for at konsolidere vandværkets egenkapital. Opkrævningen skete fra 1. januar 1997 via elværkerne sammen med elafgiften.

Vandværket gik straks i gang med installeringen, som blev afsluttet 1. januar 1998. Denne ændring i betaling for vandforbruget nedsatte forbruget fra godt 100.000 m³ om året til det halve ca. 50.000 i løbet af få år. Folk var blevet opmærksomme på udgiften ved vand – og vandspild.

Når der skulle installeres målere, skulle de også være i orden. Derfor blev der i 2000 bevilget penge til et EDB-program til kontrol af målerne.

Hvert år skulle der indsendes takstblad til godkendelse i kommunen. Et takstblad skal indeholde oplysninger om anlægsbidrag, driftsbidrag og gebyrer. Nogle af taksterne må reguleres efter prisudvikling på arbejdet, medens andre takster reguleres efter budget og regnskab.

Anlægsbidrag (tilslutningsbidrag) for parcelhuse var i 1998 6.000 kr. + ledningsarbejde efter regning. I dag er anlægsbidraget beregnet til at være ca. 29.000 kr. (hovedanlæg, forsyningsledning og stikledning).

Driftsbidrag i 1998 var som nævnt 360 kr. i fast afgift + 1,50 kr. pr. m³. Gennem årene er driftsbidragene steget løbende, således at den faste afgift nu er 500 kr., og prisen pr. kubikmeter er 7,00 kr.. Desuden opkræves der en statsafgift (grøn afgift) til staten på 6,13 kr. Men ydermere opkræver kommuner nu afgift for spildevand. Så sammenlagt koster en m³ vand i 2014 ca. 50.- kr. med moms. Det kunne man vist ikke forestille sig i 1915.

Indtil 2000 kom vandværket og læste måleren af, men nu blev der indført selvaflæsning samtidig med elaflysningen. Dermed opstod problemet med folk, der glemte at læse deres måler af. I 2012 var der således hele 60 forbrugere, der ikke havde indsendt måler aflæsning. Der blev så foretaget et skøn over forbruget og sendt en regning på 300 kr. i gebyr.

Regnskabet

Det var meget sparsommelige folk, der stod bag Grejs vandværk. Der blev ikke krævet mere ind end højest nødvendigt. Derfor var det i mange år med hiv og sving, at vandværkets kasse var i balance. I 1932 var der indtægter på 2.274,40 kr. og udgifter på 2.266,57 kr., og det betød en kassebeholdning på 7,83 kr.

Mange af udgiftsposterne var små, men de blev bogført pligtopfyldende. I 1934 ringede man til boremes-teren i Thyregod, en udgift på 20 øre, som blev bogført. Leje af forsamlingshuset var 6 kr. I 1935 blev der på positivsiden solgt gamle rør for 2 kr.

Kom der større reparationer eller nyanskaffelser, var det nødvendigt at optage lån. Det skete i mange år i Vejle Bys og Amts Sparekasse, men der blev også lånt penge i Sindbjerg Sogns Sparekasse.

To gange om året blev der betalt rente og afdrag for gælden, beløb, som var en væsentlig del af vandværkets budget. I 1937 blev der betalt gæld af med 1.001,38 kr. ud af en samlet udgiftsside på 2.050,67 kr. Og så blev der endda sat 100 kr. ind på sparekassebogen. El-posten var samme år en betydelig udgiftspost med 398, 81 kr. Det generelle billede er, at vandværket betalte sine renter og afdrag, men regelmæssigt indtil 1990'erne måtte klare de større ting ved optagelse af lån.

I 1980'erne flyttede man vandværkets bankkonti til Fælleskassen i Jelling og senere til Andelskassen i lokalerne ved siden af Brugsen. Da Andelskassen lukkede i Grejs i 1988, blev Andelsbanken/Nordea vær-kets bankforbindelse. I forbindelse med en større renovering fik man kontakt med Den jyske Sparekasse, som siden har været vandværkets bank.

**Tabel over balancer på regnskabssiden
– hvert 5. år fra 1916**

1916	12.229,41
1920	1.080, 31
1925	1.791,91
1930	3.372,72
1935	2.155,35
1940	3.926,17
1945	3.061,26
1950	5.290,43
1955	10.033,10
1960	13.867,69
1965	31.328,07
1970	48.912,78
1975	61.822,02
1980	101.063,88
1985	232.297,62
1990	277.055,92
1995	521.081,00
2000	1.276.608,00
2005	1.524.398,00
2010	1.419.371,00

I 1989 kunne vandværket notere et år uden de store udgifter, hvilket medførte et overskud på ca. 170.000 kr. Derfor kan det ikke overraske, at det af forhandlingsprotokollen for 1990 fremgår, at der på bankbogen var et indestående på 216.530,25 kr. Generelt var der en god økonomi i vandværket, som hele tiden bestræbte sig på at lave henlæggelser til senere udbygninger eller reparationer. I 1980'erne fremgår det, at der til bestyrelsesmøderne, som foregik privat hos bestyrelsesmedlemmerne, måtte købes en pose kaffe og en kasse øl med 12 stk.

Fråset blev der sandelig aldrig.

Motorpassere

Der var regelmæssigt ting, der skulle repareres og udskiftes, motoren skulle smøres og kigges efter. Der blev også sørget for en ansvarlig mand til dette vigtige job. Aflønningen var noget svingende, idet der tilsyneladende blev taget hensyn til behovene de

Det var naturligt, at "Den gamle smed", Rasmus Jensen, som ses på billedet, blev vandværkets første motorpasser.

enkelte år. I 1916-17 var det "den gamle smed" Jensen, som for 30 kr. om året klarede jobbet. I nogle år blev motoren holdt under kontrol af Jesper Hougaard – lønnen varierede mellem 50 og 84,50 kr. om året. Der kunne ske uheld under arbejdet, så i 1922 blev der tegnet en ulykkesforsikring for den, der til enhver tid passer motor og pumpe. Den årlige præmie var 4,23 kr.

Fra 1928 overtog smed Søren Jensen styringen for beløb på 125-150 kr. om året. Han havde posten indtil 1954, hvor Thomas Nielsen overtog jobbet, som bestod i et dagligt tilsyn med vandværket. Han skulle også holde pumperne smurt. Lønnen var 150 kr. om året. I 1983 overtog Ib Nielsen hvervet, men rent aflønningsmæssigt var der sket meget i de 30 år, idet der nu blev betalt 3.000 kr. + 1.200 kr. i telefongodtgørelse om året. Efter et par år flyttede Ib Nielsen, og i en meget lang periode var Ejgild Jensen fra firmaet "Magnus" driftsleder for vandværket. Motorpasseren var i 1980'erne blevet til driftsleder.

Vandværkets smed var i en menneskealder Søren Jensen, men da han stoppede, overtog "Magnus" arbejdet ved vandværket indtil 2005, hvor der blev lavet en aftale med Uldum VVS. Ejgild Jensen fortsatte som driftsleder indtil 2007, hvor Jakob Kirkegaard overtog den vigtige post.

Opkrævere

Hvordan vandafgiften blev opkrævet de første mange år, fremgår ikke af materialet, men det er formentlig kassereren, som er gået rundt med regningerne. En interessant oplysning foreligger i 1957, hvor bestyrelsen beslutter, at der skal udleveres kvittering ved betaling af vandafgift. I 1963 fik Peter Refsgaard jobbet som opkræver og blev aflønnet med 50 øre pr. gang pr. sted. I 1967 steg lønnen til 60 øre og i 1968 til 70 øre.

Lønnen steg i 1969 til 1 kr., men så var der til gengæld kun 2 opkrævninger om året. Fra 1972 blev det besluttet, at Sparekassen skulle foretage opkrævning af vandafgift. Senere gik det over til Andelskassen, som lukkede i 1988. De næste 5-6 år var det kasserens kone, Karla Bisgaard, som gik fra hus til hus med girokort, som forbrugerne så skulle betale på posthuset eller i banken. Fra midt i 1990'erne blev det bestemt, at vandafgiften skulle opkræves sammen med elregningen. På det tidspunkt var PBS-systemet også trængt godt igennem. Der blev lavet aftale med Energi Midt, som senere er gået i samarbejde med TreFor, således at de to nu står sammen om opkrævningen. At det blev ordnet på den måde var en stor fordel for bestyrelsen, som efterfølgende ikke skulle stå for indkrævning fra skyldnere. Det kunne være et ubehageligt problem.

Vandfonden

I Tørring-Uldum kommune blev der i begyndelsen af 1990'erne oprettet en såkaldt "vandfond" eller "vandbank" med basis i en del vandværker i kommunen. Ideen med projektet var at hjælpe vandværkerne økonomisk ved en kommende vandforsyningsplanlægning.

Forsyningsplanen kunne for nogle vandværker betyde, at de skulle have nye tilslutninger, som lå en del udenfor det normale forsyningsområde. Det kunne betyde ret store udgifter, som en vandfond kunne gå ind og støtte.

Til finansiering ville kommunen bidrage med "adskillige hundrede tusinde kroner", og vandværkerne kunne så bidrage ved at opkræve et mindre beløb på f.eks. 5 øre pr. oppumpet m³. Alternativet kunne blive, at der måtte indkræves kæmpe beløb hos den enkelte borger for tilslutning.

I marts 1993 havde kommunen indkaldt til et møde i Ølholm med alle vandværkerne – dels om den kommu-

nale vandforsyningsplan, hvor alle vandværker skulle have et godkendt regulativ, dels skulle vandfonden diskuteres. Fra enkelte vandværker var der mange negative tilkendegivelser. Bl.a. frygtede man, at kommunen ville sætte vandværkerne under administration. Grejs Vandværk afgav følgende svar: "... vandfonden kom for sent, var ikke interesseret i at deltage." Men vandfonden blev etableret, og ud fra vandværkets forhandlingsprotokol ser det ud til, at man i Grejs alligevel meldte sig til fonden. I hvert fald ser man af regnskabet for Grejs Østermarks tilslutning i 1993 følgende:

Faktiske udgifter	500.000 kr.
6 ejendomme etableres	150.000 kr.
Udlæg fra vandfonden	350.000 kr.

Offentlige myndigheder og tilsyn

Da vandværket blev etableret i 1915, var der åbenbart ingen steder, der først skulle sendes ansøgning til for derefter at vente på en godkendelse. Det fremgår i hvert fald ikke fra de korte referater fra protokollerne, men myndighederne begyndte i 1926 at blande sig i vandforsyningen i Danmark.

Det år fik Danmark sin første vandforsyningslov, hvis formål var at sikre en hensigtsmæssig anvendelse af vandforekomsterne og en tilfredsstillende vandforsyning. Ved lovens administration skulle der også lægges vægt på miljø- og naturbeskyttelse.

Mange år senere skabte Vandforsyningsloven af 1978 om vandforsyning mv. de retningslinjer, som kom til at gælde for vandværkerne. Den fastsatte f.eks. regler for udnyttelse af vandforekomster. Det blev fastslået, at man ved et vandforsyningsanlæg forstod et anlæg, som forsynede eller havde til formål at forsyne mindst 10 ejendomme. Det blev også udformet regler for vandindvinding af grundvand og overfladevand, som ikke måtte benyttes uden tilladelse fra de offentlige myndigheder. Der blev samtidig fastsat tidsgrænser for varigheden af vandindvindingsretten.

I vandforsyningsloven blev der også fastlagt en række regler for forholdet mellem vandværket og den enkelte forbruger. Således blev det i lovens § 55 bestemt, at der for et hvert vandværk skulle udfærdiges et regulativ med regler for de forskellige forhold, der skulle være mellem vandværket og den enkelte forbruger.

Regulativer for Grejs Vandværk

I forlængelse af Vandforsyningsloven, som trådte i kraft 1.april 1980, blev der i 1985 udfærdiget et regulativ for Grejs Vandværk. I dette regulativ blev klarlagt en lang række praktiske forhold mellem værket og forbrugerne. En række facts blev defineret.

I punkt 1.7 blev en række konkrete betegnelser nærmere præciseret. "Ved en vandforsynings hovedanlæg forstås i dette regulativ dens indvindingsanlæg, råvandsledninger, vandbehandlingsanlæg, pumpeanlæg, beholderanlæg, samt hovedledningen til transport af færdigbehandlet vand til forsyningsnettet.

Ved forsyningsledningsnet forstås ledningssystem til transport af færdigbehandlet vand til forsyning af ejendomme gennem tilsluttede stikledninger. Ved en stikledning forstås ledningen fra en forsyningsledning

til grænsen af vedkommende grund – herunder en evt. stophane på ledningen. Ved en jordledning på privat grund forstås stikledningens forlængelse fra grundens grænse og til bebyggelsen på ejendommen."

I regulativet blev der gjort rede for, hvem der havde ret til forsyning, diverse takster, evt. strafbestemmelser samt praktiske forhold vedrørende tilslutning.

Det fremgik også af regulativet, at vandmålere kun skulle installeres i ejendomme, hvor der blev leveret vand i større omfang til erhvervsbrug eller andre særlige formål. Tørring-Uldum kommune stod sammen med vandværkets bestyrelse som underskrivere.

I 1995 blev der udfærdiget et nyt regulativ, som på de fleste punkter var en videreførelse af 1985-regulativet. Dog var der en afgørende ny bestemmelse, idet der nu skulle anbringes vandmålere i enhver ejendom, hvortil der blev leveret vand. Målerne skulle installeres for brugernes egen regning, og der var ingen mulighed for at nægte installation af måleren.

Lovadministration

Vandforsyningsloven hører under Miljøministeriet, men er gennem tiden blevet administreret af forskellige myndigheder. I begyndelsen var det normalt sognerådet og amtet, der førte det almindelige tilsyn med vandværkerne. Fra kommunesammenlægningerne i 1970 blev det kommunerne og stadigvæk amterne, som var vandværkernes normale tilsynsførende. Efter endnu en sammenlægning af kommuner til større kommuner og nedlæggelse af amter, er det nu alene kommunerne, som fører tilsyn med vandværkerne.

Før kommunesammenlægningen i 2007 blev vandværkerne i de fleste kommuner en gang imellem indkaldt til fællesmøder til almindelig orientering for vandværkerne. I de fleste af de nye storkommuner er der efter 2007 oprettet et vandråd, der er vandvær-

kernes fælles talerør overfor kommunen og de offentlige myndigheder.

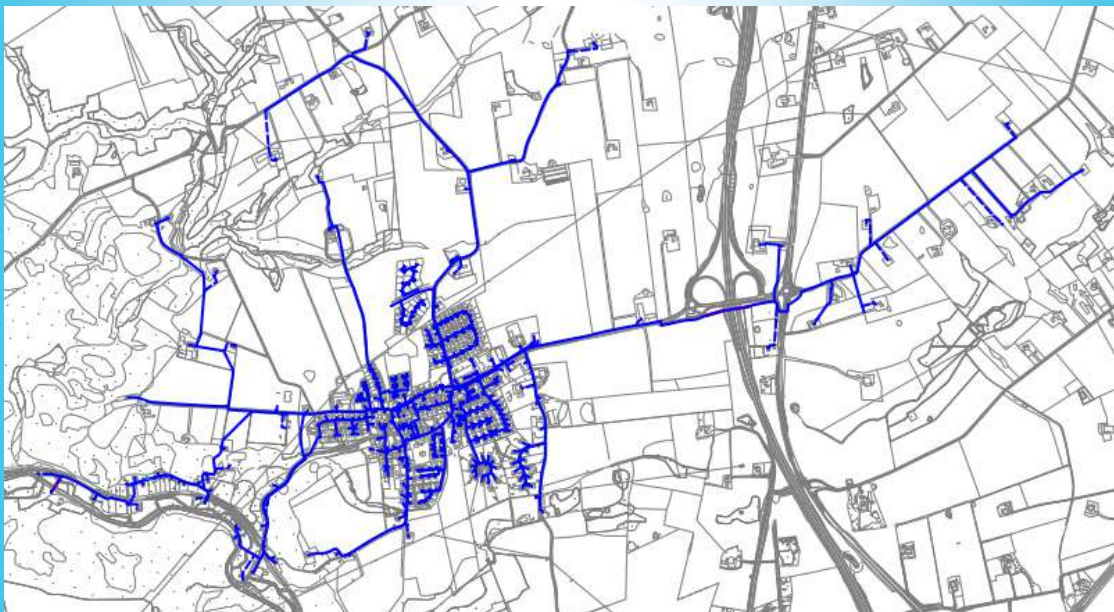
Alle vandværker har i mange år skullet lave analyser af vandet for at sikre, at forbrugerne får leveret rent drikkevand. Der er klare regler for, hvor ofte og hvor omfattende analyserne skal være, hvilket afhænger af vandværkets udpumpede mængde til forbrugerne. Som nævnt skulle alle forbrugerne i vandværkerne efter 1996 have installeret vandmålere, så afgiften for vandet

fremover blev betalt efter det forbrug, som kunne måleraflæses. Der var vedtaget klare regler for, at der efter 8 år skulle udtages stikprøvevis kontrol af målerne, så forbrugerne dermed sikredes rigtige måleroplysninger. Bliver målerne kasseret, skal hele det parti, målerne tilhører, udskiftes.

Kortlægning af nettet

Gennem mange år rejstes regelmæssigt spørgsmålet om at få registreret ledningsnettet, men først i 2000 tog man for alvor fat, "... mens der endnu er nogen, der ved, hvor ledningsnettet er gravet ned..." . Det var ved

den lejlighed, at de gamle kuverter med Søren "Smeds" notater blev taget i brug. I løbet af 2005 blev arbejdet færdiggjort – så vidt man nu kunne – og det hele blev lagt ind på et kort, som kan ses på vandværkets hjemmeside, og som ses nedenfor.

Vandindvindingsret

I henhold til lovgivningen har vandværket måtte ansøge om udvidelse af vandindvindingsretten, når antallet af brugere steg, og kravet om mere vand voksede. Hvornår man første gang har fået fastlagt mængden af vand vides ikke, men i 1962 forelå der en ansøgning til Vejle Amtskommune om at få lov til at producere 90.000 m³ vand om året. Den mængde, mente amtskommunen, var alt for stor. Det blev nævnt, at der på tidspunkt var 64 husstande, som skulle forsynes. Ud fra dette tal ville amtskommunen kun acceptere en vandindvinding på 40.000 m³.

I 1974 var der sket en enorm udvikling i Grejs, og der var stigende behov for at få lov til at producere mere vand. På det tidspunkt var der 157 parcelhuse og 18 landbrug, som brugte 81.000 m³ om året. Netop i 1974 var der, som tidligere omtalt, planer om at indlemme Grejs Østermark og flere landbrug i forsyningsområdet. Man ville dermed komme op på omkring 200 husstande i alt. Derfor indsendtes en ansøgning til Vejle Amtskommune, som var støttet af både kommunalbestyrelsen i Tørring-Uldum og af embedslægen, og da der ikke var kommet indvendinger fra anden side, blev det fra amtskommunen anbefalet, at vandværket måtte pumpe de 100.000 m³ vand op, som man søgte om.

På et senere tidspunkt er vandindvindingsretten blev nedsat til 70.000 m³. Antallet af brugere passerende i 2003 de 400, som havde et gennemsnitsforbrug på 125 m³. Gennemsnitsforbruget har generelt været faldende, og i 2012 blev der af 520 husstande forbrugt 56.000 m³. Som tidligere antydte hænger faldet i forbrug sammen med en større bevidsthed om vandøkonomi, men også prisen. I skrivende stund betaler forbrugeren 7 kr. pr. m³, men lægges alle afgifter og moms til, bliver den samlede pris over 50 kr.

Foreningen af Vandværker i Danmark

I 1997 blev Grejs Vandværk medlem af Foreningen af Vandværker i Danmark (FVD). Foreningens medlemmer er en sammenslutning af ca. 2000 forbruger-ejede vandforsyninger i form af andelsselskaber eller interessentskaber.

Foreningens formål er at styrke den decentrale vandforsyning og koordinere arbejdet i generelle spørgsmål på vandforsyningsområdet samt repræsentere medlemmerne over for overordnede myndigheder. Foreningen yder bistand og rådgivning til medlemmerne gennem konsulentbistand og kursusvirksomhed.

Medlemsskab af FVD har været af stor værdi for bestyrelsesmedlemmerne i Grejs Vandværk. Som nyt medlem af bestyrelsen og ny formand i 1997 siger Darling Vesterholm, at hans kendskab til vandværksdrift ikke var stort, og at han har fået utrolig meget rådgivning og bistand fra fagfolk i FVD. Herigennem blev han og de øvrige medlemmer af bestyrelsen godt rustet til drive og modernisere et lille vandværk i Grejs, så det kan forsyne brugerne med godt og rent vand fra hannerne.

Det var på opfordring fra FDV, at Grejs Vandværk den 7. april 2011 blev ophævet som interessentskab. I stedet blev vandværket nu registreret som et a.m.b.a. – et aktieselskab med begrænset ansvar.

Darling Vesterholm om formandsperioden 1997-2013

Som den eneste nulevende af de tidligere formænd for Grejs vandværk gennem årene har eg fornøjelsen at kunne berette om mit kendskab og oplevelser med vandværket i Grejs gennem mine godt 50 år som borger i Grejs.

Indtil omkring 1959 var Grejs vandværk et lille vandværk. Der var stort set ikke bygget huse i Grejs i mange år. Der flyttede så en ung og driftig murermester til byen, nemlig Kaj Vandal Laursen. Han fik hurtigt sat gang i byggeriet i byen, og i 1963 købte han jord og udstykkede 50 grunde på Havrebakken og Rugbakken. De blev bebygget og beboet i løbet af ganske få år. Gennem årene er der etableret flere udstykninger i byen, når der ellers var mulighed for at erhverve jord hertil.

For godt 50 år siden var antallet af forbrugere i vandværket mellem 30 og 40, folk, der boede i den gamle bydel. Gennem de seneste 50 år er forbrugerantallet steget til nu ca. 550.

Så det har stillet store krav til vandværket og bestyrelserne, for at der kunne leveres tilstrækkeligt og rent vand til forbrugerne. Bestyrelserne gennem de 100 år vandværket har eksisteret, har formået at udvide, modernisere og forny vandværket, så der i dag er en ny og moderne vandforsyning i Grejs.

Investeringerne i vandværket har været store gennem tiderne. Da vandværket blev etableret for 100 år siden, var det nødvendigt at gå på lånemarkedet. I dag er vandværket stort set selvfinansierende.

I 1990 besluttede bestyrelsen, at der skulle bygges en ny rent vands beholder. Den rummer 300 m³ eller 300.000 liter vand. Prisen var ca. 100.000 kr. I 1995 måtte man til at investere i en ny boring, da den ældste boring ikke leverede tilstrækkeligt. Man måtte i den forbindelse til at købe mere jord til vandværket, idet man ikke kunne opfylde et afstandskrav på 10 meter

Darling Vesterholm, formand 1997-2013

til skel for boringen. Vandværket købte et mindre areal af Svend Mikkelsen.

Bestyrelsen bestemte i 1996 at opfylde lovkravet om, at alle brugere nu skulle have installeret vandmålere. Afregning skulle fremover foretages efter forbrug efter måleren. Forbruget af vand blev efter installeringen af målerne reduceret fra godt 100.000 m³. til ca. 50.000 m³.

Bestyrelsen lavede også i 1996 aftaler med el-selskaberne om aflæsning af målerne samt om opkrævning af kontingentet sammen med el afregningen. Det var en stor lettelse for kassereren for vandværket, som nu blev fri for at skrue bissen på overfor eventuelle restanter.

En efterhånden nødvendig modernisering af vandværket blev ivrigt drøftet i bestyrelsen og på generalforsamlingerne 1995-96. Beslutningen herom blev udskudt nogle gange, alt imens der blev samlet kapital til den kommende investering.

Ved generalforsamlingen i 1997 valgte Jens Michael Mikkelsen at træde ud af bestyrelsen efter 35 år heraf 20 år som formand. Jeg blev valgt ind i bestyrelsen,

men ved det konstituerende møde i bestyrelsen, kunne jeg ikke slippe for at blive formand for bestyrelsen. De øvrige medlemmer af bestyrelsen havde alle en del års erfaring i bestyrelsen i vandværket.

Drøftelserne om en modernisering af vandværket kunne ikke udskydes længere. Så bestyrelsen gik hurtigt i gang med at udarbejde skitser, få den nødvendige rådgivning, og indhente tilbud fra forskellige håndværkere og leverandører.

Til generalforsamlingen i 1998 blev et forslag fra bestyrelsen om en total ombygning til 900.000 kr. godkendt til gennemførelse. Arbejdet blev gennemført i 1999 under ledelse af vandværkets egen smed, Ejgild Jensen sammen med leverandøren Silhorko. Det gamle hus blev ombygget, men er stadig en rund bygning. Alt

inventar blev udskiftet med nyt, så det blev et flot og moderne vandværk i Grejs.

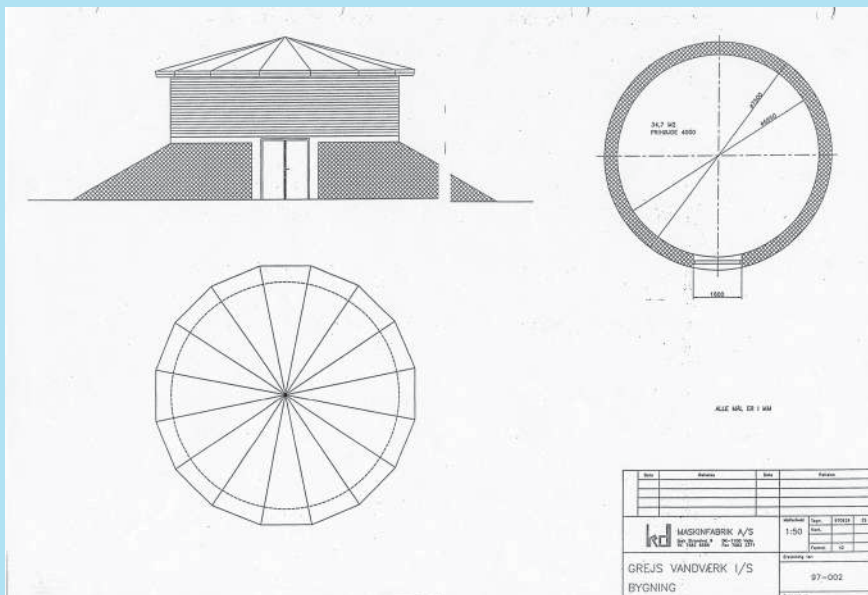
Finansieringen skete gennem egen opsparing og et lille overtræk i banken. Moderniseringen blev, som det ofte sker, lidt dyrere end budgeteret – i alt ca. 100.000 kr.

I 2007 blev begge borerer repareret og fornyet med nye pumper og rustfrie rør, samt lavet om til overjordiske stationer, så der ikke fremover kunne sive regnvand eller andet ned ved borerne. I 2009 blev der på vandværket installeret elektronisk overvågningssystem, så bestyrelsen kunne overvåge vandværket hjemme fra deres computere. Vandværket kan strengt taget i dag overvåges fra ferien ved badestranden på Kreta eller fra sommerhuset.

Der har været nogle voldsomme investeringer på ledningsnettet gennem de seneste år. Fornyelse af det gamle ledningsnet på Havrebakken m.m., samt om-

lægninger i forbindelse med den nye motorvej. Det første projekt var meget tiltrængt, medens det sidste var uundgåeligt. Vandværket kunne jo ikke pludseligt afbryde forbindelsen til forbrugerne på Grejs Østermark. Udgifterne hertil blev sammenlagt ca. 1.5 mio. kroner, der blev betalt af vandværkets egne midler samt et mindre bevilget overtræk fra vandværkets pengeinstitut.

I min herlige tid som Grejsborger har jeg haft fornøjelsen af at kende mange af de tidligere bestyrelsesmedlemmer og formænd. Alle vi Grejs borgere, der i dag kan nyde et dejligt glas rent og koldt vand fra hanen, er stor tak skyldig til alle tidligere bestyrelsesmedlemmer for, at de alle har været medvirkende til gennem årene, at vi i dag har et moderne og fremtidssikret vandværk. Som vandværksmand gennem nogle år finder man ud af, at det ikke er en selvfølge, at der kommer rent og godt vand ud af hanen.

Skitsetegning fra 1996 viser omrids af det nye byggeri.

Grejs Vandværk

Grejsvej 10 - 7100 Vejle - Mail: info@grejsvand.dk - www.grejsvand.dk